

การแสดง กวา-เขียะ ในงานประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซู

New Year Kwa-kaer Performance Tradition of Lisu Tribe

สายสุนีย์ ภาสุขศิริ¹

Saisunee Phasukkeeree

ชุตินา มณีวัฒนา²

Chutima Maneewattana

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดง “กวา-เขียะ” ในประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซู และศึกษาองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของการแสดง “กวา-เขียะ” ที่มีต่อชาวลีซู ในพื้นที่ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพภายใต้แนวคิดชาติพันธุ์วรรณา โดยศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า การแสดง “กวา-เขียะ” จัดเป็น “การเต้นนันทนาการ” ที่เป็น “ประเพณี” สำคัญซึ่งสะท้อน “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ของชาวลีซู

นอกจากนี้การแสดง “กวา-เขียะ” ยังสะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวลีซู ได้แก่ บทบาททางเพศ คือ การที่ผู้ชายเล่นดนตรีและเป็นผู้นำการเต้นรำ ในขณะที่ผู้หญิงจะเต้นรำตามเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมที่ค่อนข้างมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งชนชั้น ทุกคนสามารถร่วมเต้นรำได้อย่างเสมอภาค นอกจากนี้การแสดง

¹ นางสาวสายสุนีย์ ภาสุขศิริ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศิลปะการแสดง หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุตินา มณีวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

“กวา-เขยียะ” ยังมีบทบาทที่สำคัญสำหรับชาวลีซู คือ การสร้างความบันเทิงที่แฝงอยู่บนพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ให้กับคนในชุมชน และยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของชาวลีซูที่มีความสนุกสนานรื่นเริงอีกด้วย

คำสำคัญ: กวา-เขยียะ ชนเผ่าลีซู ศิลปะการแสดง ชาติพันธุ์วรรณนา

Abstract

This research aims to study the history of the “Kwa-Kaer” performance in New Year traditions of the Lisu tribe and study the elements and roles of the show “Kwa-Kaer” towards Lisu people in Mae Tho Subdistrict, Mueang District, Tak Province. The researcher employed a qualitative research method under the concept of ethnography by studying and collecting data from research and related documents including field studies with interviews and participatory observation.

The results showed that the performance of “Kwa-Kaer” is classified as a "recreational dance" that is an important "tradition" that reflects the "cultural identity" of the Lisu people.

Moreover, the performance of "Kwa-Kaer" also reflects the social and cultural conditions of the Lisu people, such as gender roles, which are men playing music and leading the dance while the women would dance along alone. The performance also reflects an egalitarian social structure, with no racial discrimination, and everyone can join the dance equally. In addition, the performance of “Kwa-Kaer” also plays an important role for the Lisu people in creating entertainment that is based on sacred rituals for the people in the community. It also shows the characteristics of the Lisu people who are fun and cheerful.

Keywords: Kwa-kaer, Lisu Tribe, Performing Arts, Ethnography.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติซึ่งอาศัยในแต่ละภูมิภาค มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่มีความแตกต่างด้านประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งด้านภาษา การแต่งกาย รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิต ชนเผ่าลีซอถือเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศที่มีจำนวนมากที่สุดกลุ่มหนึ่งในบรรดาชนกลุ่มน้อยของไทย ชาวลีซอจะเรียกตนเองว่า “ลีซู” ซึ่งแต่เดิมนั้นได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีน พม่า ทิเบต และอพยพมาอยู่ในไทยจนถึงทุกวันนี้ กระจายอาศัยอยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือ 9 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง เพชรบูรณ์ พะเยา สุโขทัย กำแพงเพชร และตาก (มูลนิธิกระจกเงา, 2550)

เครือข่ายสื่อชนเผ่าพื้นเมือง Indigenous Media Network – IMN ภายใต้เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (คชท). (ม.ป.ป., หน้า 97) กล่าวว่า ลีซู (Lisu) หมายถึง ชนผู้เฒ่าแห่งชีวิตมีความหมายมาจากรากศัพท์ 2 คำ คือคำว่า “ลี” มาจากคำว่า อี้หลี ซึ่งหมายถึง จารัต ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีปฏิบัติแห่งชีวิต ส่วนคำที่สองคือคำว่า “ซู” มีความหมายว่า ศึกษาการเรียนรู้ทั้งการเรียนรู้ในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ โดยชาวลีซูเป็นชนกลุ่มเชื้อสายโล – โล มีต้นกำเนิดมาจากชนผิวเหลืองหรือมองโกลอยด์จากหลักฐานและคำบอกเล่าจากผู้เฒ่าชาวลีซู ชาวลีซูมีการมาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนครั้งแรกในประเทศไทย คือ ที่บ้านห้วยส้าน อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย เมื่อ ปี พ.ศ 2451 ในปัจจุบันชาวลีซูกระจายกันตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ 9 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน จังหวัดตาก พะเยา ลำปางสุโขทัย เพชรบูรณ์และกำแพงเพชร ปัจจุบันมีชาวลีซูที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวนประมาณ 50,000 คน

ชาวลีซู หมู่บ้านลีซู หมู่ 10 ตำบลแม่ท้อ อำเภอมือง จังหวัดตาก ได้อพยพมาจากจังหวัดเชียงรายและ ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้มาประมาณ 70 กว่าปี แล้ว แต่ไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. ไດ

เพราะลีสูไม่มีภาษาเขียนจึงไม่มีใครจดบันทึกไว้ อีกทั้งในสมัยนั้นไม่มีใครมีกล้องถ่ายรูปจึงทำให้ไม่มีรูปภาพในช่วงที่เริ่มอพยพเข้ามา แต่สันนิษฐานว่าหมู่บ้านที่นี้อาจก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 โดยอนุমানเอาจากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ที่ที่เปรียบเทียบกับอายุของพวกเขา สาเหตุที่อพยพมาอยู่ที่นี่เนื่องจากชาวลีสูจะทำอาชีพเกษตรกรเท่านั้นจึงจำเป็นต้องหาที่อาศัยใกล้ ๆ แหล่งน้ำเพื่อที่จะทำการเกษตรได้ดี เพราะในสมัยก่อนนั้นจะไม่มีเครื่องมืออำนวยความสะดวกเท่าสมัยนี้จึงจำเป็นต้องหาแหล่งน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อที่จะเพียงพอต่อการทำการเกษตร ทุกวันนี้ชาวลีสูยังคงปลูกพืชผักทางการเกษตรเช่นเดิม (ศราววุฒิ แชนหวั่ง, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 27, 2562)

ก่อนที่จะมีชาวลีสูจะมาก่อตั้งหมู่บ้านอยู่ที่นี่ได้มีชาวล่าหู่ หรือ มูเซอ ที่มาตั้งหลักปักฐานบริเวณนี้อยู่ก่อนแล้ว โดยพวกเขาที่ได้อพยพมาจากเชียงราย ซึ่งไม่แน่ใจว่ามาจากอำเภออะไรทราบเพียงว่ามาจากเชียงราย และภายหลังก็มีชาวลีสูได้อพยพตามมาอยู่มากขึ้น แรกเริ่มนั้นชาวลีสู ได้เข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้โดยการสร้างบ้านเรือนเพียง 5 หลังคาเรือนเท่านั้นจวบจนปัจจุบันชุมชนบ้านลีสู อำเภอเมือง จังหวัดตากนี้ มีประชากรถึง 496 คน ประกอบด้วยบ้านเรือนจำนวน 130 ครัวเรือน แบ่งเป็น ผู้ชาย 243 คน ผู้หญิง 253 คน ชาวลีสูที่นี่มีอาชีพเป็นเกษตรกรและยังมีอาชีพ ด้านการค้าขายอีกด้วย (ไกรสร สิมี่, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 26, 2562)

“กวาง-เขียะ” เป็นการเต้นรำของชนเผ่าลีสู ที่ชาวลีสูหมู่บ้านลีสอ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก ที่นิยมแสดงในงานปีใหม่เป็นหลัก แต่ก็สามารถแสดงในงานมงคลอื่น ๆ ได้ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานเฉลิมฉลองฤดูกาลเก็บเกี่ยว รวมถึงยังสามารถแสดงในงาน อวมงคล เช่น งานศพ เรียกได้ว่า “กวาง-เขียะ” เป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งสำหรับชาวลีสู ถือเป็นช่วงเวลาที่ทุกคนต่างรอคอย เพราะเป็นการเต้นรำที่มีความสนุกสนาน ประเพณีปีใหม่ของชาวลีสูนี้ถือเป็นการรวมตัวกันในรอบ 1 ปี ของคนในชุมชนที่ทุกคนรอคอยเพราะเป็นโอกาสเดียวในรอบหนึ่งปีที่ทุกคนชุมชนจะได้มีการ

ร่วมพูดคุยกัน ปรึกษาหารือเรื่อง ต่าง ๆ กันและยังสามารถร่วมต้นรำได้อย่างอิสระ

ในปัจจุบันถึงแม้ว่าการแสดง “กวาง-เขยียะ” ในงานประเพณีปีใหม่ ยังคงมีจัดอยู่ในชนเผ่าลีซูทุก ๆ ปีแต่จะเห็นได้ว่า เริ่มเสื่อมความนิยมไปมาก คนที่มาร่วมงานก็น้อยลงไปในแต่ละปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นใหม่ที่ผันชีวิตไปอยู่ในเมือง ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามนี้ได้ถูกลดคุณค่าลง ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาว่า “กวาง-เขยียะ” ที่มีความสำคัญกับชาวลีซูมากและเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่อยู่คู่กับชาวลีซูมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ กำลังจะค่อย ๆ ถูกหลงลืมไป ผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษาประวัติความเป็นมาและรูปแบบของการแสดงนี้ เพื่อบันทึกไว้เป็นหลักฐานและเพื่อแสวงหาแนวทางที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่กับชาวลีซูต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดง “กวาง-เขยียะ” ในประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซู
2. ศึกษาองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่การแสดง “กวาง-เขยียะ” ที่มีต่อชาวลีซู

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - ศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดง “กวาง-เขยียะ” ในประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซู รวมถึง องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของการแสดง “กวาง-เขยียะ” ที่มีต่อชาวลีซู ประกอบไปด้วย
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าลีซู
 - 1.2 วิถีชีวิตของชนเผ่าลีซู
 - 1.3 ความรู้ความเข้าใจประเพณีและการแสดง “กวาง-เขยียะ” ปีใหม่ของชนเผ่าลีซู
 - 1.4 ความรู้เกี่ยวกับชนเผ่าลีซู ณ บ้านลีซอ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก
 - 1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

2. ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิจัยแบบ ชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic) (Athnographic) ผู้วิจัยเลือกวิจัยเลือกศึกษาจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยมีวิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล จำนวน 26 คน จากหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

2.1 มือมือพะ (ผู้นำศาสนา) ประจำหมู่บ้านลีซอ อำเภอเมือง จังหวัดตากจำนวน 1 คน

2.2 ประชาชนท้องถิ่น/ผู้อาวุโสที่มีความรู้ด้านการแสดง “กาวา-เขยียะ” จำนวน 5 คน

2.3 นักแสดงที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดง “กาวา-เขยียะ” จำนวน 15 คน

2.4 นักดนตรีที่มีประสบการณ์การเล่นดนตรีในประเพณีปีใหม่ ของชนเผ่าลีซอ จำนวน 3 คน

2.5 นักวิชาการหรือนักวิจัยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการแสดงชนเผ่าลีซอ จำนวน 1 คน

2.6 นักวิชาการหรือนักวิจัยที่ทำเรื่องเกี่ยวกับชาติพันธุ์ จำนวน 1 คน

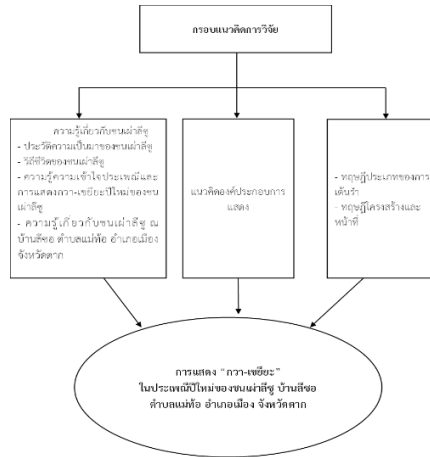
3. ขอบเขตด้านพื้นที่และระยะเวลา

3.1 เวลาของ “การแสดงกาวา-เขยียะ” ที่ใช้ศึกษา เนื่องจากการแสดงกาวา-เขยียะ มีลักษณะที่เป็นแบบแผนมาช้านานมากกว่า 60 ปี ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนเล็กๆ น้อย ๆ ในแต่ละปี อาทิ เพลงที่ใช้ในการแสดง การแต่งกาย (ที่มีสีสันสดดุดามากขึ้นในระยะหลัง ๆ) สำหรับในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประวัติการแสดง “กาวา-เขยียะ” ในงานประเพณีปีใหม่ที่มีการจัดขึ้นในหมู่บ้านลีซอตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน และศึกษาองค์ประกอบการแสดงเฉพาะในปี พ.ศ. 2563 ที่หมู่บ้านลีซอ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก เท่านั้น

3.2 ระยะเวลาดำเนินการศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2562 - พ.ศ. 2563

4. กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเรื่อง 1.ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าลีซู 2.แนวคิดองค์ประกอบการแสดง 3. ทฤษฎีประเภทของการเต้นรำ 4. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย (2562)

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวิธีการดังนี้

1. ศึกษา เอกสาร งานวิจัย ตำรา และบันทึกที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม มีการลงภาคสนามและร่วมงานประเพณีปีใหม่กับชนเผ่าลีซู

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ

1. แบบสัมภาษณ์โดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและให้ครอบคลุมตรงประเด็นกับเนื้อหาของการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน ประกอบด้วย
 - 1.1 รองศาสตราจารย์สุภาวดี โพธิเวชกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย
 - 1.2 อาจารย์ ดร.ณัฐกรณ์ รัตนชัยวงศ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดง
 - 1.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยาวลักษณ์ ใจวิสุทธิहरรักษา ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดงกลุ่มชาติพันธุ์
 - 1.4 รองศาสตราจารย์ชูพนิจ เกษมณี ผู้เชี่ยวชาญด้านกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดย

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา
2. การสังเคราะห์จากเอกสาร
3. สังเคราะห์จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการแสดง “กวาง-เขยียะ” ในงานประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซุ หมู่บ้านลีซอ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก ผู้วิจัยขอนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดง “กวาง-เขยียะ” ในประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซุ

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการแสดง “กวาง-เขยียะ” ในงานประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซุ หมู่บ้านลีซอ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก พบว่าการแสดง “กวาง-เขยียะ” ไม่เคยมีปรากฏการบันทึกประวัติและแหล่งที่มาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรมาก่อน โดยไม่มีผู้ใดทราบว่าเกิดการแสดงนี้ตั้งแต่เมื่อใด ทั้งนี้เนื่องจากชนเผ่าลีซุมีการอพยพถิ่นฐานอยู่

บ่อยครั้ง ตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานของต้นกำเนิดชนเผ่า ซึ่งในการอพยพแต่ละครั้ง ก็จะนำเพียงแค่สิ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อการดำรงชีวิตมากที่สุดไปด้วยมากกว่าจะเก็บร่องรอยหลักฐานขององค์ประกอบทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ไปพร้อมกัน อีกทั้งชนเผ่าลีซูเป็นชนเผ่าที่ไม่มีการใช้ภาษาเป็นตัวอักษรและนี่จึงเป็นผลสรุปที่สำคัญ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบอีกว่า ประวัติความเป็นมาของการแสดง “กวา-เขียะ” มีเพียงคำบอกเล่าจากรุ่นสู่รุ่นว่าเป็นการแสดงที่สืบทอดมาจากรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นเรื่องราวคล้ายนิทานปรัมปราที่ผู้ใหญ่เล่าสู่ลูกหลานฟัง

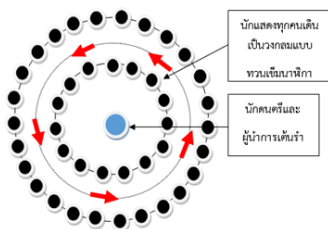
การแสดง “กวา-เขียะ” จะจัดขึ้นในงานประเพณีปีใหม่ลีซู (ตรุษจีน) เป็นประจำทุกปีเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้นเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับตนเองการเตรียมงานจะเริ่มขึ้น ตั้งแต่ก่อนถึงวันประเพณีปีใหม่ประมาณ 3 วันในวันงานจะมีการแสดงทั้งวันทั้งคืน โดยทุกคนในชุมชนจะมาร่วมเต้นรำตั้งแต่เช้าจนค่ำ หรือบางครั้งจะเต้นรำกันจนสว่างเลยก็มี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดและจำนวนบ้านเพราะการเต้นรำนั้นจะเต้นเวียนไปที่ละบ้านทั้งหมู่บ้านจนครบทุกหลัง โดยเจ้าของบ้านจะต้องเตรียมอาหารและเครื่องดื่มไว้ต้อนรับผู้มาร่วมแสดงด้วย การเต้นรำก็มีความอิสระ เพราะในระหว่างที่เต้นรำนั้นถ้าผู้ใดที่อยากจะพักทานอาหารหรือเครื่องดื่มก็สามารถทำได้ และผู้ที่สนใจจะร่วมเต้นก็เข้าได้ออกได้ตลอดเวลา

จากข้อมูลข้างต้นอาจสรุปได้ว่าการแสดง “กวา-เขียะ” ในงานประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซูนั้นยังแฝงไปด้วย องค์ประกอบในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงภูมิปัญญาชาวบ้านและการให้ความสำคัญกับทุก ๆ ด้านที่อยู่โดยรอบนำมาหลอมรวม เพื่อก่อให้เกิดพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ล้วนมีความสำคัญและมีข้อจำกัดในการปฏิบัติ ที่ชาวลีซูได้มีความเชื่ออย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สมบูรณ์

2. องค์ประกอบของการแสดง “กวา-เขียะ” ประกอบด้วย

2.1 สถานที่ คือ ลานหน้าบ้านจะมีการเตรียมลานโล่ง ๆ จะนำต้นไม้ที่ชาวลีซูเรียกว่า “โซ-เขียะและจิ่ว” มาปักไว้ตรงกลาง สำหรับการแสดง “กวา-เขียะ” นั้นจะจัดขึ้นเฉพาะบ้านที่นับถือศาสนาพุทธ (ชาวลีซูมีการนับถือผีบรรพบุรุษจะต้องมีการกราบไหว้ประกอบ ซึ่งจะผิดกับหลักของศาสนาอื่น)

2.2 ผู้แสดง จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1.) นักดนตรีและผู้นำการเต้นรำ คือ ผู้บรรเลงดนตรีและนำเต้นรำ 2.) นักแสดง คือ ประชาชนทั่ว ๆ ไปทุกคนที่อยู่ในบริเวณงาน นักแสดงจะเต้นกันเป็นวงกลมจะมีจำนวนวง 1-2 วง หรือมากกว่าได้ตามความเหมาะสมของจำนวนผู้แสดง

ภาพที่ 2 ตัวอย่างทิศทางการเคลื่อนไหวการแสดง
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

หมายเหตุ: ● คือ นักเต้นรำ ● คือ นักดนตรี

2.3 เครื่องแต่งกาย ชาวลีซุจะมีความรักการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีสันสดใสแต่ก็ยังมีการติดหรือความเชื่อบางประการในการสวมใส่เสื้อผ้าทั้งหมดและชาย ดังนี้

ผู้ชาย การแต่งกายของชายลีซุนั้นจะสวมเสื้อด้วยผ้ากำมะหยี่สีดำและเย็บประดับด้วยเม็ดเงิน จะไม่ใช้ผ้าสีอื่นมาตัดเสื้อ ส่วนกางเกงจะนุ่งเป็นสีฟ้า สีเขียว สีน้ำเงิน เป็นส่วนมาก และจะไม่สวมกางเกงสีดำและสีแดง เพราะมีความเชื่อว่าเป็นสีที่นุ่งแล้วจะเป็นสีกาลกิณีสำหรับผู้ชาย

ผู้หญิง จะสวมเสื้อที่มีสีสันสดใส เช่นสีฟ้า สีชมพู สีเขียว สีน้ำเงิน เป็นต้น การนุ่งกางเกงนั้นจะนุ่งเป็นสีดำเท่านั้นไม่นุ่งกางเกงสีอื่นเพราะมีความเชื่อว่าผู้หญิงที่นุ่งกางเกงสีอื่นเป็นผู้หญิงที่ไม่เรียบร้อยและไม่ให้เกียรติผู้ชาย

ภาพที่ 3 การแต่งกายชายและหญิงชาวลีซู
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

2.4 เครื่องดนตรี ดนตรีของชนเผ่าลีซู มี 2 ประเภทคือ เครื่องสาย ได้แก่ ซออ้อ และ เครื่องเป่า ได้แก่ ฝูหลู

ซออ้อ (ซิ่ง) เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะในการแสดง “กาว-เขียะ” ในประเพณีปีใหม่ และยังเป็นเครื่องดนตรีที่ชาวลีซุนั้นใช้ในการเล่นเพื่อสร้างความบันเทิงต่าง ๆ การฝึกเล่น ซออ้อ ของชาวลีซูจะไม่มีครูสอนเป็นทางการ ผู้ที่ต้องการเล่น ซออ้อ อาจจะใช้วิธีการสังเกตในขณะที่มีผู้มีการเล่น หรือบางคนก็จะเข้าหาผู้ที่มีความชำนาญเพื่อสอนทักษะการเล่นต่าง ๆ การวางนิ้วมือบนซิ่ง การไล่ระดับเสียง ซึ่งการฝึกเหล่านี้จะไม่มี การจดเป็นตัวโน้ตในการฝึกหัด จะใช้วิธีจากการฟังเสียงเวลาที่ติด ซออ้อ วัสดุที่ใช้ประกอบ ซออ้อ นั้นจะใช้ไม้ในการเหลาและขัดให้เงาสวยงามเป็นด้ามไม้ยาวเล็กเพื่อให้จับได้ถนัดมือ มีกล่องเสียงเป็นวงกลมและเจาะเป็นรูด้านหลังของตัวซิ่งเพื่อให้มีเสียงไพเราะเวลาติด ซออ้อ จะใช้หนังงู หนังตะกวด หรือหนังสัตว์ที่มีความคงทน มาหุ้มตรงกล่องเสียงด้านหน้าให้สวยงาม มีที่ปิดตรงปลายด้ามอยู่ 3 ชิ้น เพื่อปรับสาย มีจำนวน 3 สายเท่ากับจำนวนสาย และมีคันหย่องคล้ายกับซิ่งของเครื่องดนตรีทางภาคเหนือ

ฝูหลู (แคน) เป็นเครื่องดนตรีที่ประดิษฐ์ขึ้นมาจากวัสดุธรรมชาติ ที่หาได้ง่ายและมีอยู่ทั่วไปในท้องถิ่น (ในอดีต) ไม่ว่าจะเป็นลำไม้ซางที่ทำท่อเสียง หรือน้ำเต้าที่นำมาทำเต้าของฝูหลู ล้วนเป็นวัสดุที่มีอยู่และสามารถหาได้ในท้องถิ่นจะถูกนำมาใช้ประโยชน์อยู่เป็นประจำ เช่น ผลน้ำเต้าแห้งจะนิยมนำมาทำเป็นขัน

ตักน้ำ หรือภาชนะใส่น้ำ ดังนั้นสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของสังคมลีซู จึงเป็นสาเหตุสำคัญ ที่ทำให้มีการคิดน้ำไม้ซาง และ น้ำเต้ามาประดิษฐ์เป็นผู้หลู ขึ้น และใช้มาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 4 ซือป้อ ของชาวลีซู
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 5 ผู้หลู ของชาวลีซู
ที่มา : ธัญญะ สายหมี (หน้า 48)

2.5 เพลงและท่าที่ใช้ ทำเฒ่นการแสดง “กวา-เขยียะ” ทั้ง 10 เพลง ได้แก่ 1.) เพลง เปียะมาวิริ ซือวีซู หมายถึง ผีงดูดเกสรดอกไม้ ที่มาดูดน้ำหวานจากเกสร 2.) เพลง เป ก๊วะ ในภาษาลีซู แปลว่า หยอกล้อกัน 3.) เพลง กวา ซือชวี ในภาษาลีซู แปลว่า “เดินย่างมีลีลา” 4.) เพลง โต้ โป้ เมียซู ในภาษาลีซู แปลว่า “ตาโป้” หรือ “ตาบอด” 5.) เพลง ซะโต ซะผะ กะแบ โหยะ เพลงนี้กล่าวถึงวัฒนธรรมของชาวลีซูว่า ไม่ต้องเงิน ไม่ต้องอายุ ถ้าเงินอายุก็ไม่มีใครเต็นรำ ต้มเหล้า ต้มน้ำชาด้วย 6.) เพลง ซือ ซือ เจียว เขียว มาอี ต้า กู จะเป็นเพลงที่มีความหมายกล่าวถึงเพลงที่แทนคำรำพันจากชายหนุ่มลีซูว่าคิดมากเวลานอนก็ยังคิดอยู่หรือหมายถึง เวลานอนก็ยังคิดถึงอยู่นั่นเอง 7.) ไม่ทราบชื่อเพลง ในการเต็นรำจะเป็นจังหวะที่เร็วทำให้นักเต้นได้มีการกระโดดเป็นบางช่วงบางตอนทำให้มีเสียงเท้าที่กระทบเท้าดัง พรึบ ๆ 8.) เพลง หยิ โคจู จือ ซัง ซึ่งเป็นเพลงที่มีความหมายกล่าวถึงไม้ไผ่ลำหนึ่ง มีขนาด ความยาวเท่ากับ 3 วาครึ่ง 9.) เพลง ไม่ทราบชื่อเพลง ในการบรรเลงเพลงนั้นเป็นบอกว่าเมื่อถึงเวลาเต็นรำจะไม่มีคนมากอยเสริฟน้ำ เสริฟอาหาร เพราะทุกคนนั้นต่างต้องการที่จะร่วมสนุกกับการเต็นรำ “กวา-เขยียะ” 10.) เพลง อ๊ะกุหลูต๊ะ กวา-เขยียะ ลา เป็นเพลงที่พูดถึงหนุ่มๆ ในหมู่บ้านต่างชวนกันมาเต็นรำ “กวา-เขยียะ” ในวันปีใหม่ อ๊ะกุหลูต๊ะ

แปลว่า หนุ่ม ๆ กวา-เขียะ แปลว่า เต็มร่ำ ลา แปลว่า มา ผู้วิจัยสามารถอธิบายในแต่ละเพลงที่มีการใช้ท่าเต้นต่าง ๆ รวมถึงจังหวะในการเต้นที่ปรากฏในการแสดง ในปี 2563 นั้นผู้วิจัยได้สรุป ท่าเต้นการแสดง “กวา-เขียะ” ทั้ง 10 เพลง ผู้วิจัยสรุปได้ว่ามีท่าเต้นที่ปรากฏทั้งสิ้นจำนวน 12 ท่า ในแต่ละเพลงจะมีการใช้ท่าเต้นที่สลับกันไปมา จากการวิเคราะห์ท่าเต้นและจังหวะ สรุปได้ว่าการนับท่าเต้นคือการเปลี่ยนท่า 1 ครั้งนับเป็น 1 ท่า ส่วนการนับจังหวะคือ การก้าวเท้า 1 ครั้ง นับเป็น 1 จังหวะ การเต้นนี้จะเป็นใช้จังหวะการก้าวเท้าเป็นหลัก

1. ท่าก้าวเท้าซ้ายไขว้

2. ท่าก้าวเท้าขวา

3. ท่าถอนเท้าซ้าย

4. ท่าถอนเท้าขวา

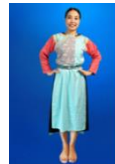
5. ท่าผสมเท้า

6. ท่าผสมเท้าและย่อเข้า

7. ก้าวเท้าขวาหน้าตรงเข้าข้าง 8. ก้าวเท้าซ้ายหน้าตรงเข้าข้าง 9. เท้าซ้ายมาชิดและหยุด

10. ตบเท้าขวาและชิด

11. ยกเท้าขวาเตะขึ้น

12. ยกเท้าซ้ายเตะขึ้น

ภาพที่ 6 ตัวอย่างท่าเต้น ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

2.6 โอกาสที่ใช้แสดง การแสดง “กวางเขียะ” ของชาวลีซุนนั้นจะมีขึ้นในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ งานประเพณี คือ งานประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซุ ประเพณีกินข้าวโพดใหม่ งานมงคล ได้แก่ พิธีแต่งงาน พิธีทำบุญสร้างศาลา งานขึ้นบ้านใหม่ งานอวมงคล ได้แก่ งานศพ และพิธีไหว้บรรพบุรุษ (หลีฮั่ว) สำหรับงานอวมงคลในอดีตไม่มีการเต็นรำ เนื่องจากการเต็นรำนี้เป็นการแสดงออกถึงความสนุกสนานจึงไม่สมควรที่จะมีขึ้นในงานพิธีอวมงคล แต่ในปัจจุบันข้อกำหนดนี้ได้มีการผ่อนคลายลงคือ ในพิธีไหว้บรรพบุรุษ (หลีฮั่ว) บางบ้านจะมีการเต็นรำในตอนกลางคืน หลังจากที่ทำพิธีในตอนกลางวันเสร็จเรียบร้อยแล้ว

3. บทบาทของการแสดง “กวางเขียะ” ในงานประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซุ

1. สร้างความบันเทิงทั้งในระดับสังคมและระดับปัจเจกบุคคล
2. หนุ่มสาวได้มีโอกาสเกี้ยวพาราสีกัน
3. แสดงความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์
4. สร้างความสามัคคีในชุมชน และสร้างการยอมรับของคนในสังคม

อภิปรายผล

1. บทบาทของการแสดง “กวางเขียะ” ประกอบด้วย การสร้างความความบันเทิง การเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวเกี้ยวพาราสี การแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการสร้างความสามัคคี

จากการศึกษาการแสดง “กวางเขียะ” ในงานประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซุ พบว่า ชนเผ่าลีซุนั้นจะใช้การแสดงนี้ได้ในหลายโอกาส ทั้งงานมงคล และ งานอวมงคล โดยในงานมงคล การแสดงกวาง-เขียะ มีหน้าที่ในการทำให้ทุกคนที่มาร่วมงานสนุกสนานรื่นเริง เป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนนั้นมีรอยยิ้ม มีความสุข นับว่าเป็นสิ่งที่สร้างความบันเทิงใจให้กับชาวลีซุ ส่วนในงานอวมงคล การแสดงกวาง-เขียะ ก็มีหน้าที่ในการคลายความโศกเศร้า ให้กับผู้ที่มาร่วมงานหรือญาติผู้วายชนม์ จะสังเกตได้ว่าการแสดงกวาง-เขียะ นี้ไม่ได้เป็นพิธีกรรมในการส่งวิญญาณแต่อย่างใด แต่จัดเป็นเครื่องมือในการสร้างความสุขให้กับชาวลีซุในทุก ๆ โอกาสมากกว่า

นอกจากเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงแล้ว การแสดง “กวา-เขียะ” ในงานประเพณีปีใหม่ ยังเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวลีซูได้พบปะกัน ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน สามารถคุยเกี่ยวพาราสักกันได้อย่างอิสระ ตลอดจนได้เต้นรำในงานเฉลิมฉลองร่วมกัน การเต้นต้องมีการจับมือกันตลอดการเต้น ซึ่งโดยปกติหนุ่มสาวลีซูไม่สามารถจับมือถือแขนกันได้ในที่สาธารณะ เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่า “กวา-เขียะ” ได้ทำบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวลีซู ได้เกี่ยวพาราสักกันนั่นเอง

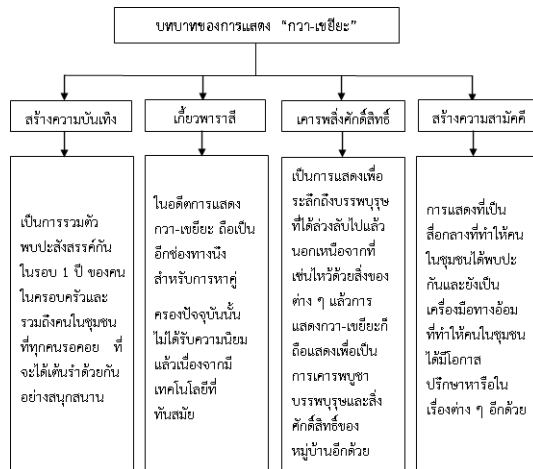
ผู้วิจัยยังพบอีกว่า การแสดง “กวา-เขียะ” นั้นเป็นการแสดงถึงความเคารพต่อบรรพบุรุษของตนเอง เพราะในการจัดเตรียมสถานที่ในการแสดงนั้น หน้าบ้านจะมีต้นไม้ปีใหม่ลีซูหรือที่เรียกว่า “โซ-เขียะแลจิว” (ต้นปีใหม่คือ ต้นไม้มงคล) ปักอยู่สำหรับการเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และทุกคนจะทำการแสดงล้อมรอบต้นไม้ต้นนี้ ด้วยกระบวนการของพิธีกรรมและสิ่งที่บรรพบุรุษของชนเผ่าลีซู ในปัจจุบันนี้ยังคงพบว่า ยังมีการจัดการแสดงเพื่อเฉลิมฉลองในวันขึ้นปีใหม่ของทุกปี เพราะชาวลีซูถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นสิ่งที่ชาวลีซูถือว่ามีความสำคัญมากและจะจัดขึ้นในทุก ๆ ปี ตามวันและเวลาดังกล่าว

อนึ่ง การแสดง “กวา-เขียะ” เป็นการแสดงที่มีความพร้อมเพรียงเป็นหลัก มีการนำและการตามอย่างเห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่ผู้นำจะเริ่มกำหนดจังหวะและทุกคนก็จะตามทำท่าเดิม ซ้ำ ๆ วนจนจบเพลง เหล่านี้สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และที่สำคัญที่แฝงอยู่ในการแสดงนั้นคือ “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” ของคนในชนเผ่า การเป็นผู้นำนั้นแสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญในการตัดสินใจ ความมั่นใจในการเป็นผู้นำ และสิ่งที่สะท้อนได้อย่างชัดเจนเลยคือสีสนของเครื่องแต่งกายที่มีการตัดเย็บเองที่มีความละเอียดดีที่สดใส ด้วยชนเผ่าลีซูเป็นชนเผ่าที่ไม่มีภาษาในการสื่อสารเพราะฉะนั้นแล้ว จะใช้การให้สัญลักษณ์เป็นหลักในการสร้างความเข้าใจของคนในชนเผ่า

2. บทบาทของการแสดง “กวา-เขียะ” จัดเป็น “การเต้นนันทนาการ” ที่เป็น “ประเพณี” สำคัญ ซึ่งสะท้อน “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ของชาวลีซู

หากพิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบของการแสดงการแสดงกวา-เขยียะ ว่ามีลักษณะของการเต้นประเภทใด พบว่า การแสดงนี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีประเภทของการเต้นรำ (ซูติมา มณีวัฒนา, 2546, หน้า 194-199) ในประเภท “การเต้นนันทนาการ” (Recreation Dance) กล่าวคือ เป็นการเต้นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงตามเทศกาลในโอกาสต่าง ๆ ได้แก่ การเต้นรำพื้นเมือง (Folk Dance) ประจำท้องถิ่นของประเทศต่าง ๆ ในยุโรป รวมถึงการเต้นแบบจตุรัส (Square Dance) และการเต้นแบบวงกลม (Round Dance) ของอเมริกาด้วย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับนิยามการเต้นนันทนาการของตะวันตก เข้ากับการเต้นกวา-เขยียะ ของชาวลีซูลีแล้วจะพบว่าสอดคล้องกันทุกประการ กล่าวคือ เป็นการเต้นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงตามเทศกาล ซึ่งในที่นี้คือ เทศกาลปีใหม่ของชาวลีซูลี โดยมีลักษณะที่ให้ผู้คนที่มาร่วมงานได้มีโอกาสเต้นร่วมกันได้หมด รูปแบบวงเต้นกวา-เขยียะ จะใช้ลักษณะวงกลม ซึ่งอาจเทียบได้กับ Round Dance ของอเมริกา โดยเพลงที่ใช้เต้นก็เป็นเพลงที่เรียบง่าย จังหวะไม่ซับซ้อน ผู้เต้นไม่ต้องใช้ทักษะการเต้นขั้นสูง ก็สามารถมีส่วนร่วมได้ เพราะเป็นการเต้นเพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ

การแสดงกวา-เขยียะ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ กล่าวคือ การแสดงกวา-เขยียะ นั้นเป็นสิ่งที่สร้างความสุขให้กับชาวลีซูลีในชุมชน รวมไปถึงการแสดงนี้ยังแฝงไปด้วยหน้าที่ ๆ ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสมารวมตัวกันในรอบปีอีกด้วย เป็นช่วงเวลาสำคัญสำหรับชาวลีซูลีเอง ผู้วิจัยสรุปได้ด้วยแผนผังดังต่อไปนี้

ภาพที่ 7 ผังสรุปบทบาทของการแสดง “กวา-เชียะ” ในงานประเพณีปีใหม่
ของชนเผ่าลีซู
ที่มา : ผู้วิจัย

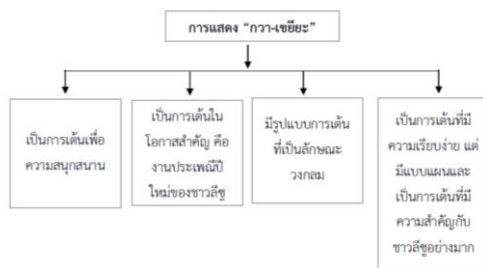
ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประธาน สมจาโร (ชูศรีโฉม) (2554, หน้า 29-30) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณค่าของหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่ของชาติพันธุ์ลีซู ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ประเพณีที่ชาวลีซูจัดขึ้นนั้นมีคุณค่าทางหลักพุทธธรรมแฝงอยู่ในกิจกรรมเหล่านั้น ในช่วงของการประกอบพิธีกรรมและการเข้าร่วมพิธีกรรมของสมาชิกที่อยู่ในชุมชน สมาชิกจะให้ความร่วมมือด้วยดีและให้ความเคารพต่อผู้ประกอบพิธีกรรม ตลอดจนจึงกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อบังคับและระเบียบแบบแผนที่เป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติ ในช่วงประเพณีปีใหม่ ชาวลีซูจะให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินอยู่ในช่วงประเพณีปีใหม่ชาวลีซูจะปฏิบัติอย่างถูกต้องและเป็นแบบเดียวกัน

สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Functionalism) ของมาลินอสกี (Malinowski, 1884-1942) ได้นำเสนอแนวคิดหลักของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม คือ เน้นที่วัฒนธรรมในการทำหน้าที่สนองความต้องการต่อความจำเป็น

ของปัจเจกบุคคล โดยวัฒนธรรมได้เติบโตมาจากความต้องการต่อความจำเป็น 3 ด้านของมนุษย์ 1. ความต้องการด้านความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Biological and Psychological Needs) 2. ความต้องการด้านสังคม (Instrumental Needs) 3. ความต้องการทางด้านจิตใจ (Symbolic Needs) (ทรงคุณ จันทจร, 2553, หน้า 20-32 อ้างถึงใน วิญญู ผิวรรตน์, 2558, หน้า 93-94)

สรุปได้ว่า การแสดงกวา-เขียยะ จัดเป็นประเภทการเต้นนันทนาการ คือ จะเป็นรูปแบบการเต้นง่าย ๆ ใช้เพลงทำนองง่าย ๆ มีจังหวะที่ชัดเจน และรูปแบบการแสดง ที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าลีซู คือ การแสดงที่มีความเป็นรูปแบบเฉพาะของชาวลีซู ที่เป็นการเต้นในโอกาสสำคัญนั้นคือ ประเพณีปีใหม่ ลักษณะแบบการเต้นเป็นวงกลม ท่าเต้นที่ใช้ไม่มีความซับซ้อน จะเน้นความสนุกสนาน เป็นความเรียบง่าย ผู้แสดงและการแต่งกายที่โดดเด่นด้วยสีสันทอง ผ้าที่สวมใส่ เป็นการแสดงในโอกาสสำคัญของชาวลีซู ก็คือ งานประเพณีปีใหม่ ของชาวลีซุนั่นเอง ดังสรุปได้ตามผังตารางนี้

ผังสรุปลักษณะการเต้นนันทนาการของการแสดง “กวา-เขียยะ” ในงานประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซู

ภาพที่ 8 ผังสรุปลักษณะการเต้นของการแสดง “กวา-เขียยะ” ในงานประเพณีปีใหม่ของชนเผ่าลีซู

ที่มา: ผู้วิจัย

นอกจากการแสดงกวา-เขียยะ จะเป็นการเต้นแล้ว การแสดงกวา-เขียยะ ยังนับว่าเป็น “ประเพณี” ที่สืบทอดมาช้านาน และยังเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวลีซูอีกด้วยนั่นก็คือ ประเพณีปีใหม่ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นวันเริ่มต้น

สำหรับชีวิตใหม่ และสิ่งใหม่ ๆ หรือเรียกว่าฉลองส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่เข้ามากับตัวเอง ในงานประเพณีปีใหม่นั้นมีการจัดกิจกรรมหลายอย่างได้แก่ การทำบุญศาลเจ้า การขอศีลขอพรจากเทพเจ้า จากผู้อาวุโส และหัวใจสำคัญ ของประเพณีปีใหม่สำหรับชาวลีซุ คือ การแสดงกวา-เขียยะ เพราะการแสดงนี้ ถือว่าชาวลีซุได้ผ่อนคลายจากการทำงานมาทั้งปี และยังสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินไปกับเต้นรำที่มีเสียงดนตรีประกอบด้วยความไพเราะ ประเพณีนี้ แฝงไปด้วยองค์ประกอบในหลายๆ ด้าน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงภูมิปัญญา ชาวบ้าน และการให้ความสำคัญกับทุกๆ ด้านที่อยู่รอบๆ ตัวโดยนำมาหลอมรวม เพื่อก่อให้เกิดพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ ล้วนมีความสำคัญและมีข้อจำกัดในการปฏิบัติ ซึ่งชาวลีซุได้มีความเชื่ออย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ที่สมบูรณ์

การแสดงกวา-เขียยะ เป็นการเต้นนันทนาการแล้วยังเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวลีซุแล้ว การแสดงกวา-เขียยะยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะ หรืออัตลักษณ์ทาง “วัฒนธรรม” ของชาวลีซุได้หลายประเด็น ได้แก่ ด้านการแต่งกายจะเห็นว่าชาวลีซุมักแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีสันสดใส ด้านภาษาจะเห็นว่าแม้ชาวลีซุจะไม่มีภาษาเขียนแต่ชาวลีซุยังคงใช้ภาษาพูดที่เป็นภาษาของตนเอง ที่พบในการพูดและในเนื้อเพลง กวา-เขียยะ ด้านการกิน ชาวลีซุจะทานข้าวเจ้า พืชผักที่ปลูกเอง และ ที่สำคัญ ชาวลีซุจะมีการต้มเหล้าข้าวโพดเองที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ซึ่งพบในพิธีกรรมใหญ่ของงานปีใหม่ ทั้งก่อนและระหว่างการเต้นรำ รวมถึงด้านที่อยู่อาศัย จะพบว่าลักษณะของบ้านจะปลูกคร่อมดิน มักจะปลูกในพื้นที่ดินที่เรียบเสมอกันส่วนวัสดุการก่อสร้างใช้ไม้ไผ่ ยกเว้นเสาบ้านที่ต้องใช้ไม้เนื้อแข็งเพื่อความมั่นคง ซึ่งทั้งหมดนี้จะพบเห็นได้ผ่านทางการแสดง กวา-เขียยะ

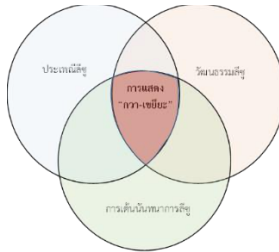
อีกทั้ง การแสดง “กวา-เขียยะ” ถือเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวลีซุ เพราะนอกเหนือจากการทำอาชีพในชีวิตประจำวันแล้ว การแสดงกวา-เขียยะ เป็นสิ่งที่ชาวลีซุทุกคนตั้งใจรอเพื่อให้ถึงวันที่ทุกคนนั้นได้มาร่วมกันแสดง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการพบเจอเพื่อแลกเปลี่ยนทางความคิด และสร้างพลังตนเองจากการเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การดำรงชีวิตต่อไป

ปีใหม่ข้างหน้า ส่วนที่สำคัญการแสดงกาว-เขยียะ เป็นสิ่งที่ทำให้ชาวลีซูมีการได้พบเจอกันของญาติพี่น้อง คนรัก นั้นเป็นการบ่งบอกถึงความสามัคคีของชาวลีซูที่มีต่อกันและกัน ชาวลีซูจึงถือว่าเป็นช่วงเวลาแห่งความสุข เป็นเวลาของการได้ดื่มกินอย่างอิสระเสรี ไม่มีข้อห้ามหรือ ข้อยกเว้นสำหรับการดื่ม ในช่วงเวลาแห่งความสุขนี้ การแสดงกาว-เขยียะ ยังสามารถบ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของชาวลีซูได้ชัดเจน เพราะชาวลีซุนั้นรักความอิสระ การแสดงที่สามารถบ่งบอกถึงตัวตนของชาวลีซูคือ ผู้ร่วมแสดงสามารถเป็นอิสระในการแสดง คือแสดงและพักได้ตลอดเวลา ไม่มีข้อห้ามในการแสดงแต่อย่างใด

นอกจากนี้การแสดงกาว-เขยียะได้สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวลีซู ได้แก่ การที่ผู้ชายเล่นดนตรีและเป็นผู้นำการเต้นรำ ในขณะที่ผู้หญิงจะเต้นรำอย่างเดียว สะท้อนให้เห็นการแบ่งงานกันทำตามเพศ คือ ผู้ชายทำงานนอกบ้าน ส่วนผู้หญิงจะทำงานในบ้าน การแสดง “กาว-เขยียะ” ยังสะท้อนให้เห็น โครงสร้าง ทางสังคม ที่ค่อนข้างมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งชนชั้น ทุกคนสามารถร่วมเต้นรำได้อย่างเสมอภาคนอกจากนั้น การแสดง “กาว-เขยียะ” ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของ ชาวลีซูที่มีความสนุกสนานรื่นเริง

สรุปได้ว่าการแสดง “กาว-เขยียะ” เป็นการแสดงที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมที่สร้างทั้งความบันเทิงและการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษและศาลเจ้าที่อุดมไปด้วยเอกลักษณ์ที่สะท้อนไปถึงผู้แสดงที่เป็นโครงสร้างไปสู่การพัฒนาตนเองทั้งในด้านการดำรงชีวิต คือการมาพบปะกันของชาวลีซู เป็นการมาพบญาติ พี่น้อง ทำให้เกิดความสามัคคี และเป็นความสิริมงคลต่อตนเองคนรอบข้าง จากประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาทำให้ความเป็นลีซูมีความแพร่หลายจากการรู้จักของงานประเพณีนี้ ชนเผ่าอื่น ๆ และสัญชาติอื่น ๆ จึงได้มีโอกาเข้ามาทำความรู้จักกับชาวลีซูมากยิ่งขึ้น เป็นที่แน่นอนว่าการรู้จักจากบุคคลภายนอกทำให้ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และส่งผลไปถึงภาครัฐให้การดูแลในด้านต่าง ๆ ที่ทำให้ชุมชนของชาวลีซูมีความสะดวกสบายตามลำดับ

จากแนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 9 การแสดงกวาง-เขยียะ
เป็นการเต้น “นันทนาการ” ที่เป็น “ประเพณี” สำคัญซึ่งสะท้อน “อัตลักษณ์
ทางวัฒนธรรม” ของชาวลีซอ
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 10 การแสดงกวาง-เขยียะ
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้

1. การแสดง “กวาง-เขยียะ” ปัจจุบันเหลือเพียงในช่วงประเพณีปีใหม่ของ
ชนเผ่าลีซอ ซึ่งการแสดง “กวาง-เขยียะ” เป็นการแสดงที่สามารถแสดงได้ทั้งงาน
มงคลและงานอวมงคล จึงควรมีการอนุรักษ์การแสดงให้มีในทุกเทศกาล

2. ควรมีการจัดการฝึกอบรมการแสดง การใช้เครื่องดนตรี “กวาง-เขยียะ” ที่ถูกต้องตามแบบแผนเพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดทางวัฒนธรรมของชาวลีซูลูกหลาน จากบุคคลที่มีความสำคัญและคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ให้มีการศึกษาศิลปะการแสดงในพิธีกรรมเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างชนเผ่าลีซุกับชนเผ่าอื่น เพื่อหาความแตกต่างด้านการแสดงของแต่ละชนเผ่า
2. ให้มีการศึกษานำการแสดง “กวาง-เขยียะ” มาพัฒนาศักยภาพของมนุษย์

บทสรุป

การแสดง “กวาง-เขยียะ” เป็นการแสดงที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมมีจุดประสงค์เพื่อการมีส่วนร่วม การสร้างทั้งความบันเทิงและการแสดงความสามารถต่อบรรพบุรุษและศาลเจ้า การแสดงนี้อุดมไปด้วยเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวลีซุ ในระดับโครงสร้างที่ชัดเจน อาทิการดำรงชีวิต การเลือกคู่ การพักผ่อน หย่อนใจ ประเพณี วัฒนธรรม การใช้ภาษา ค่านิยม ความเชื่อ รวมถึงความเป็นอยู่ของ ชาวลีซุ

บรรณานุกรม

- ไกรสร สิมี่. (2562, 26 พฤษภาคม). ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านลีซุ อำเภอเมือง จังหวัดตาก (สัมภาษณ์).
- เครือข่ายสื่อชนเผ่าพื้นเมือง Indigenous Media Network – IMN ภายใต้เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (คชท). (มปป). คู่มือปฏิบัติการสำหรับคนทำสื่อกับชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย. บริษัท โรงพิมพ์ AIPP จำกัด.
- ชุดิมา มณีวัฒนา. (2546). สุนทรีภาพของชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- ธัญญะ สายหมี. (2552). ผู้หู่:เครื่องดนตรีชาวเขาเผ่าลีซุ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาดุริยางค์ไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระประธาน สมาจาโร (ชูศรีโถม). (2554). ศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏใน
ประเพณีปีใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ลีซู. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต. สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มูลนิธิกระจกเงา.(2550).พิพิธภัณฑ์ชาวเขาออนไลน์ลีซู. (ออนไลน์). จาก

<http://www.hilltribe.org/thai/lisu/lisu-language.php>

วิญญู ฝิวรัตน์. (2558). วงโปงลาง : การสร้างและพัฒนามาตรฐาน
ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขา
วัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศราวดี แซ่หว้าง. (2562, 26 พฤษภาคม). มื้อมีอะ(ผู้นำศาสนา) ประจำหมู่บ้าน
ลีซู อำเภอเมือง จังหวัดตาก (สัมภาษณ์).

เอกรินทร์ พึ่งประชา. (2561). ชาติพันธุ์วรรณนาและกระบวนการฟื้นฟูอัตลักษณ์
ทางชาติพันธุ์ลีซอและैयाในโลกสมัยใหม่บ้านเพชรดำ อำเภอเขาค้อ
จังหวัดเพชรบูรณ์. กรุงเทพฯ : ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.